

Jagten på det høje snit modarbejder læring

To forskere advarer om, at vi er ved at uddanne en generation, der bliver god til at træffe karrierestrategiske valg, men misser den faglige udvikling undervejs.

S træbsomme, tilpasningsvillige og kontrollerede. Sådan portrætterede dagbladet Politiken op til folketingsvalget i juni de unge førstegangsvælgere – den samme generation, som i disse år befolker ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser. 'Generation Stoledans', som leder af Center for Ungdomsforskning ved Aalborg Universitet, Noemi Katznelson, kalder dem med henvisning til, at de unge er vokset op med en stærk bevidsthed om, at finanskrisen og globaliseringen betyder konkurrence på jobmarkedet.

Som en af generationens repræsentanter, Rebecca Birch Roulund fra Frederiksberg, udtalte til Politiken:

»Jeg får dagligt mails fra LinkedIn om, at nogen i mit netværk har tilføjet en ny kompetence. Det har stået på, siden jeg gik i 1.g.«

De unge er skolet i at forholde sig strategisk til deres eget liv. Og det får konsekvenser i et uddannelsessystem, hvor der foregår en konstant evaluering via karakterer.

»Ungdomsforskningen har i forskellige undersøgelser vist en generelt stigende mistrivsel blandt unge, og det er også afdækket, at de unge i særlig grad føler sig stressede i forhold til uddannelsesvalg og præstationer i uddannelsessystemet. Det større fokus på karakterer er en af flere måder, hvorpå det kommer til udtryk,« siger Lars Geer Hammershøj, lektor i pædagogisk filosofi ved DPU, Aarhus Universitet. Han forsker blandt andet i dannelse og kreativitet og er i øjeblikket optaget af læringskulturens udvikling i relation til præstationskultur i uddannelsessystemet.

»Der sker noget med læringen, når de studerende bliver meget fokuserede på præstationer i form af testresultater eller

karakterer. På universitetet kan vi se, at de unge nogle gange vælger de lette tekster, hvis de skal dykke ned i en tekst i en større opgave, selvom de ville få mere læring ud af at gå ombord i en sværere tekst. Det samme kan vi se i gymnasiet i elevernes valgfag og i den store AT-opgave. Eleverne gør sig mange strategiske overvejelser omkring, hvordan de sikrer sig de højeste karakterer, og det spiller ind på valgene og ofte på en måde, der faktisk modarbejder læring. Både på ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser kan man se det i en modvilje mod at samarbejde, ligesom det afspejler sig i undervisningen, når eleverne bruger mere energi på at imponere læreren end på at spørge ind til de ting, de ikke forstår.«

Overfladisk læring

I Nordjylland sidder Tanja Miller, der er docent ved UCN, og forsker i karakterers betydning samt udsathed og chanceulighed i uddannelser. Hun er helt enig i, at karakterer skaber en uhensigtsmæssig læringskultur.

»Især i gymnasiet og i folkeskolens ældste klasser har karaktererne stor betydning. Det gør, at eleverne fokuserer på det, vi kalder synlig læring. Det gør læringen mere overfladisk, at man ikke i højere grad tager sig tid til at fordybe sig for fordybelsens egen skyld,« siger Tanja Miller og henviser i den forbindelse til den norskfødte professor i pædagogisk psykologi Steinar Kvale, der skelner mellem dybdelæring og overfladelæring og i sine bøger har argumenteret for, at karakterkulturen understøtter overfladelæring.

I forbindelse med et forskningsprojekt har Tanja Miller interviewet en lang række bedømmende lærere.

»Det viser sig, at de især giver karakterer på baggrund af aktivitet, attitude – og så en smule faglighed. Rigtig meget af karakteren handlede om, hvorvidt eleverne deltog aktivt

»Man vil have gode karakterer, ikke for at fremstå som god, men af angst for at fremstå som en taber. Det er angsten for ikke at leve op til idealet.«

Lektor Lars Geer Hammershøj

i undervisningen og om deres attitude. Det belønner de udadvendte og de elever, der evner at indgå naturligt i spillet mellem lærer og elev, måske fordi de kommer fra et ressourcestærkt hjem, hvor man får koderne med fra barnsben.«

Tanja Millers undersøgelse viste også, at mange lærere forsøger at bruge karaktererne pædagogisk i håbet om at påvirke adfærden:

»Det er imidlertid et risikabelt sats, for eleverne er forskellige, fordi de har forskellige erfaringer med i bagagen. For nogle elever virker en dårlig karakter motiverende. Andre ser den dårlige karakter som en slags stigma, snarere end noget, der kan ændres: »Hvis jeg får et 4-tal, er jeg et 4-tal værd«.«

Hun mener, man bør erstatte de standpunktskarakterer, eleverne modtager i løbet af året med bedømmelses- og vejledningssamtaler.

Angst for at fremstå som taber

Men hvorfor er de unge så optagede af at få høje karakterer? Karakterernes betydning for

de videre uddannelsesmuligheder overdrives ofte – for de fleste uddannelser gælder det, at karakterer i middelområdet er adgangsgivende.

»Når man spørger de unge selv, fortæller de, at de vil have gode karakterer for at holde deres livsmuligheder åbne,« siger Lars Geer Hammershøj og påpeger, at det også kan være en af forklaringerne på det almene gymnasiums sejrsgang. De unge har en opfattelse af en polarisering mellem vindere og tabere – og en angst for at falde i den forkerte kategori:

»Man vil have gode karakterer, ikke for at fremstå som god, men af angst for at fremstå som en taber. Det er angsten for ikke at leve op til idealet.«

Baggrunden er ifølge Lars Geer Hammershøj individualiseringen og de uanede muligheder, den har medført. Vi er mere frie end nogensinde, for vi er ikke bundet af hverken køn, klasse, traditioner eller andre snærende bånd. Det giver en række muligheder, men når vi er hundrede procent frie til at realisere os selv, lægger det også et pres på den enkelte.

»Når vi selv vælger, er vi også selv ansvarlige for, at det lykkes. Vi er frie til at realisere os selv, men det gør os bange for at vælge forkert. I uddannelsessystemet bliver det særligt tydeligt, fordi det pludselig bliver meget konkret. For hvordan realiserer du bedst dine

livsmuligheder i forhold til drømme om en plads på arbejdsmarkedet? Hvordan undgår du at forspilde din chance?«

Del af selvrealisering

Karakterræset er en brik i de unges store selvrealiseringsprojekt, som ikke handler om idealistiske drømme, men om strategisk karriereplanlægning. Og der er ikke megen hjælp at hente, for samtidig med at de unge opfordres til at tænke målrettet, langsigtet og karriereorienteret, skifter målet hele tiden form. Det eneste, eksperterne er enige om kendetegner fremtidens arbejdsmarked, er foranderlighed og endnu mere foranderlighed.

»Rigtig meget af karakteren handlede om, hvorvidt eleverne deltog aktivt i undervisningen og om deres attitude. Det belønner de udadvendte og de elever, der evner at indgå naturligt i spillet mellem lærer og elev, måske fordi de kommer fra et ressourcestærkt hjem, hvor man får koderne med fra barnsben.«

Docent **Tanja Miller**

»Selv Kvalitetsudvalget, som jo er kommet med anbefalinger til blandt andet dimensioneringen og til en ny fireårig bacheloruddannelse, siger, at man ikke kan sige noget om arbejdsmarkedets efterspørgsel af kompetencer. Så de unge skoles i en strategisk tænkning omkring fremtidige jobmuligheder, men der er meget lidt substans at navigere efter. Det, synes jeg faktisk, er et problem,« siger Lars Geer Hammershøj. Han har selv på baggrund af analyser af samtidstendenser opstillet nogle bud på, hvad der bliver vigtigt

at kunne i fremtiden. Foruroligende nok er det i særlig grad alt det, der forsvinder med en præstationsorienteret læringskultur:

»Noget, der bliver uhyre vigtigt, er dannelse. Man diskuterer for eksempel begrebet *employability*. Hvad er det, der gør, at du bliver ved med at have et job, eller at du kan gå fra beskæftigelse til beskæftigelse nogenlunde smertefrit? Det er din person. Ikke din private person, men din faglige personlighed. Der har du brug for dannelse.«

Foruden dannelsesaspektet udpeger Lars Geer Hammershøj to yderligere, afgørende begreber: engagement og innovationskraft.

»Du skal have en stærk interesse for det felt, du er en del af. Og så tyder mere og mere på, at der i fremtiden bliver større efterspørgsel på medarbejdere, der evner at tænke selvstændigt og originalt og komme med gode idéer til udviklingen. Og her modarbejder karaktergivning faktisk i en grad, så man må advare imod alene at gå efter bedst mulige karakterer. Hvis du tænker så strategisk, at du ikke vælger efter interesse, eller ikke udfordrer dig selv til at turde eksperimentere med nye muligheder, får du ikke nok ud af din uddannelse. I så fald er de gode karakterer alene udtryk for, at du er god til at tilpasse dig nogle forventninger, og det er langt fra det vigtigste i fremtiden.«

Karakterer motiverer

Hvor Tanja Miller argumenterer for, at man helt afskaffer karakterer på nær eksamenskarakterer, er Lars Geer Hammershøj ikke afvisende over for brugen af karakterer.

»Al erfaring viser, at når der gives karakterer i et fag, yder eleverne generelt mere. Når der ikke gives karakterer, daler motivationen. Så karakterer kan være et godt redskab, når eleverne bliver bedømt i en konkret situation. Problemet er, hvis karaktererne får konsekvenser fremover. For så begynder man at blive bange for at løbe risici. Så vil man hellere skrive dét, man tror,

læreren vil høre, fremfor at undersøge dét, man selv finder interessant,« siger Lars Geer Hammershøj.

Han understreger, at der ikke noget galt i at være ambitiøs og ville præstere:

»Vi skal væk fra den dårlige præstationskultur og over i den gode. Den dårlige præstationskultur er den, hvor man præstere, for at det skal se ud som om, man er god. Den gode præstationskultur handler om at præstere godt. De studerende skal ville lave den gode opgave eller få den gode karakter – men de skal også være indstillede på, at man kan få en dårlig karakter. Det er ofte den dårlige, men eksperimenterende opgave, man lærer meget af. Det er også derfor, vi ser det paradoks, at de, der virkelig bliver til noget, sjældent har været de dygtigste i klassen. Einstein var ikke den bedste i sin klasse, og Darwin var doven. Steve Jobs kaldes verdens mest berømte college dropout. De tænkte på en måde, som karaktersystemet ikke kunne belønne.« ■

LARS GEER HAMMERSHØJ

Cand.mag. i idéhistorie, ph.d. i sociologi og lektor ved DPU, Aarhus Universitet. Skriver p.t. på bogen »Dannelse i uddannelsessystemet«, hvori han undersøger hvilke typer af almindelse og professionsdannelse, der bliver afgørende for at kunne klare sig i samfundet og på arbejdsmarkedet i fremtiden.

TANJA MILLER

Docent ved UCN. Har skrevet ph.d.-afhandling om karaktergivning i gymnasiet. Forsker i evalueringsskulturer, eksklusionsmekanismer og pædagogiske professioner med vægt på lighed og lige adgang til læring og udvikling.